

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 9.15 - מדיניות הענישה בעבירות שוחד
	עדכון אחרון: כה באדר התש"ע, 11 מרץ 2010

9.15 מדיניות הענישה בעבירות שוחד

1. ביום 4.2.2010 נכנס לתוקפו תיקון לחוק העונשין¹, בו הוחמרה הענישה בעבירות שוחד. התיקון הוא לסעיפים 290 לחוק (לקיחת שוחד), ו-291 לחוק (מתן שוחד).
 בכך הוחמרה הענישה גם בעבירה לפי סעיף 291א לחוק (מתן שוחד לעובד ציבור זר) ובעבירה לפי סעיף 295א), (ב) ו-(ב1)(1) סיפה לחוק (תווך בשוחד ותמורה אסורה לבעל השפעה ניכרת), שהעונש הקבוע להן נגזר מעבירות לקיחת השוחד ומתן שוחד.
2. **עונש המאסר:** עונש המאסר המרבי ללקיחת שוחד הוחמר משבע לעשר שנים, ועונש המאסר לעבירות מתן שוחד הוכפל משלוש שנים וששה חודשים לשבע שנים.
3. **עונשי הקנס:** עונשי הקנס הקבועים בצד עבירות אלה הוחמרו במידה רבה. עד התיקון, הוראות סעיף 61א(4) לחוק העונשין, הקנס המרבי בגין עבירות השוחד, שהעונש המרבי הקבוע בצידן מעל לשלוש שנות מאסר, הוא 202,000 ש"ח. לצד זאת, כמו לגבי כל עבירה אחרת, מאפשר סעיף 63א) המצוי בחלק הכללי של החוק הטלת קנס בסכום שהוא פי ארבעה משוויים של הנזק שנגרם או של טובת ההנאה שהושגה בשל העבירה.
4. לאחר התיקון, כקבוע בסעיף 290א) לחוק, הקנס המרבי לעבירות השוחד הוא אחד מאלה - הגבוה מביניהם:
 - א. פי חמישה מהקנס האמור בסעיף 61א(4) לחוק העונשין - ליחיד, ופי עשרה מהקנס האמור בסעיף 61א(4) לחוק לתאגיד.
 - ב. פי ארבעה מטובת ההנאה שהשיג או שהתכוון הנאשם להשיג על ידי העבירה.
5. החמרת עונש המאסר מבטאת את חומרת עבירות השוחד, שהינה עבירת השחיתות המצויה במקום הגבוה ביותר במדרג החומרה, והיא מביאה לצמצום פער הענישה בין עבירה זו ועבירות חמורות אחרות המבוצעות על רקע כלכלי. החמרת ענישת נותן השוחד מצמצמת את הפער הגדול מדי שהיה קיים לפני התיקון לחוק, בין עבירת לקיחת השוחד למתן השוחד, תוך הותרת מדרג בין העבירות. קביעת עונש מרבי גבוה יותר תאפשר לבתי המשפט להטיל עונש הולם ומרתיע במקרים בהם מתן השוחד נעשה בנסיבות מחמירות שונות, כגון: שוחד בהיקפים גדולים או בשיטתיות, או מצבים בהם נותן השוחד הוא תאגיד או גורם חזק מבחינה כלכלית, פוליטית או אחרת לעומת עובד הציבור המקבל שוחד.

¹ חוק העונשין, התשל"ז-1977, ס"ח 226.

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 9.15 - מדיניות הענישה בעבירות שוחד
	עדכון אחרון: כה באדר התש"ע, 11 מרץ 2010

6. השינוי המהותי בקנסות שנקבעו על ידי המחוקק מעידים על שינוי מדיניות ביחס לקנסות ההולמים עבירה זו, אשר משתלבת עם תפיסה של מאבק בעבירות שבצידן רווח כלכלי בכלים כלכליים. החמרת הקנס המרבי נועדה לפגוע במוטיבציה הכלכלית העומדת בבסיסה של פשיעה זו ומניעה אותה, ובכך לתרום להרתעת עבריינים פוטנציאליים. קביעת קנס חמור בעבירות השוחד עולה בקנה אחד עם קביעת קנסות גבוהים במיוחד בעבירות אחרות שהמניע לביצוען הוא פוטנציאל לרווח כלכלי משמעותי, או מניעת הפסד כלכלי משמעותי, כגון עבירות לפי סעיפים 3 ו-4 לחוק איסור הלבנת הון², עבירות שונות בתחום הפגיעה בסביבה, עבירות לפי חוק ההגבלים העסקיים³ ועוד.
7. בשונה מהקנסות שניתן היה להטיל בגין עבירות שוחד קודם לתיקון, הרי שמעתה, לפי סעיף 290(א) לחוק העונשין, ישנה אפשרות להשית קנס של פי ארבעה מטובת ההנאה שנתכוון לוקח השוחד או נותן השוחד להשיג, גם אם זו לא הושגה בפועל.
8. קביעת קנס מרבי שגובהו פי ארבעה משווי טובת ההנאה שהשיג הנאשם או שהתכוון להשיג, נועדה לאפשר הטלת קנסות הולמים גם במקרים בהם הנאשם אך ציפה להשיג רווח כלכלי גבוה במיוחד. אמנם, סעיף 63(א) לחוק מאפשר הטלת קנס בסכום שהוא פי ארבעה משוויים של הנזק שנגרם או של טובת ההנאה שהושגה בשל העבירה, אולם אין בהוראה זו די על מנת להטיל קנס הולם למשל במקרים בהם מדובר אך בניסיון לקחת שוחד, או במצבים בהם טרם התקבלה טובת ההנאה (הצעת שוחד).
9. מאחר שעונש הקנס הוא העונש העיקרי לתאגיד, הקנס המרבי לגבי תאגיד הינו כפול מהקנס הקבוע לגבי יחיד.
10. הצורך בהחמרת הענישה, ובמיוחד עונשי הקנס לגבי תאגידים, עלה גם מהתחייבויותיה הבינלאומיות של ישראל, ובעיקר מאמנת ארגון ה-OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) למאבק בשוחד של עובדי ציבור זרים. על פי מחויבויות אלה, על הענישה בגין עבירה זו להיות מרתיעה ואפקטיבית.
11. על השינוי המהותי בגישת המחוקק, הבאה לידי ביטוי בתיקון לחוק, ובמיוחד לגבי עונשי הקנס, להשתקף גם בעמדת התביעה לגבי העונש הראוי לעבירות אלה, כמובן בהתאם לנסיבותיו של כל מקרה ומקרה. ככל שהנאשם אכן השיג רווח כלכלי משמעותי באמצעות העבירה, יש לטעון, לפי העניין, להטלת הקנסות המרביים.
12. בתיקים בהם הנאשם ביצע את העבירה תוך ציפייה לרווח כלכלי ניכר, או תוך השגת רווח כזה, יש להביא בפני בית המשפט ראיות לכך, על מנת שניתן יהיה לגזור את הקנס הראוי בהתאם לרווח שהשיג או שהתכוון הנאשם להשיג. ראיות אלה יכול שיובאו בשלב ההוכחות -

² חוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000, ס"ח 293.

³ חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988, ס"ח 128.

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיה מס' 9.15 - מדיניות הענישה בעבירות שוחד
	עדכון אחרון: כה באדר התש"ע, 11 מרץ 2010

ככל שהדבר דרוש באותו מקרה להוכחת יסודות העבירה, ואם לא כן - לאחר ההרשעה בשלב הטיעונים לקראת גזר הדין. בכל מקרה יש ליתן תשומת הלב לצורך להוכיח את שווי טובת ההנאה שהשיג החשוד או התכוון להשיג כבר בשלב החקירה, ובמקרים המתאימים להיעזר במומחה לצורך כך.

13. לצד מתן תשומת לב ראויה - הן בשלב החקירה והן בשלב הכנת התיק בפרקליטות - לצורך בהטלת קנסות הולמים, יש ליתן את הדעת בכל מקרה מתאים, גם לאפשרות העמדה לדין של התאגיד, וכן לאפשרות החילוט. בהקשר זה יש לציין כי סעיף 297 לחוק העונשין קובע הוראות מיוחדות לגבי חילוט בשוחד. יוזכר כי עבירות השוחד, ובכלל זה מתן שוחד לעובד ציבור זר, הן עבירות מקור לפי חוק איסור הלבנת הון. יש על כן מקום לבחון האם נעברו עבירות לפי חוק זה, כמו גם עבירות נוספות.

14. ולבסוף, כל הדברים הללו מיועדים לעשיית שימוש בכלים המרביים במאבק בעבירות שהמניע להן הוא כלכלי. חלקם באים לידי ביטוי גם בהנחייה 4.1110 של היועץ המשפטי לממשלה לגבי איסור מתן שוחד לעובד ציבור זר.⁴

⁴ "איסור מתן שוחד לעובד ציבור זר - סעיף 291א לחוק העונשין" הנחיות היועץ המשפטי לממשלה 4.1110 (התש"ע).